KỊCH *BẠCH MAO NỮ* VÀ NHỮNG ĐÓNG GÓP VỀ THI PHÁP

TẤT THẮNG*

Tóm tắt: *"Bạch Mao Nữ" là vở kinh kịch do Mã Thiếu Ba và Phạm Quân Hồng cải biên (1958) từ vở nhạc kịch cùng tên của Hạ Kính Chi và Đinh Nghị được Viện Kinh kịch Trung Quốc dàn dựng và biểu diễn. Kịch bản được in trong Tuyển tập Hý khúc địa phương Trung Quốc (1959, Quyển Thành Bắc Kinh). Vở kịch mang giá trị phản ánh nhận thức, phê phán và lên án, bao hàm chủ thể: sự đấu tranh cách mạng với những hủ bại, bất công, tàn ác, phi nhân tính của một xã hội cũ nát, cùng đó còn là giá trị đóng góp về nghệ thuật thi pháp.*

Từ khóa: Kinh kịch, *Bạch mao nữ*, đấu tranh, kịch bản, chuyển thể

Abstract: *"The White-haired Girl" is a Chinese opera adapted from the eponymous libretto by He Jingzhi and Ding Yi. It was staged and performed by the Chinese Opera Academy, and the text of the play was published in the "Anthology of Chinese Local Operas" (1959). The play not only raises awareness of and promotes a revolutionary struggle against the corruption, injustice, and inhumanity of a degenerate society, but it also contributes greatly to dramatic poetics.*

Keywords: Chinese opera, *The White-haired Girl*, play, adaptation

Đó là câu chuyện về thân phận kỳ lạ của người con gái ở một địa phương thuộc tỉnh Thiểm Tây có tên là Hỷ Nhi. Kịch bắt đầu bằng sự kiện xảy ra đúng vào đêm 30 Tết, khi tên địa chủ Hoàng Thế Nhân buộc người cha Dương Bạch Lao phải đem cô con gái duy nhất – Hỷ Nhi – đến làm con ở cho nhà hắn để gán nợ địa tô. Dương Bạch Lao buồn bã, khổ đau khi bị đẩy vào đường cùng. Ông đã uống thuốc độc tự tử. Hoàng Thế Nhân bèn sai tên Mục Nhân Chí là tay chân của hắn đến bắt Hỷ Nhi. Trước tình hình đó, chồng chưa cưới của Hỷ Nhi là Vương Đại Xuân đang đêm tìm cách đột nhập vào gia thất Hoàng Thế Nhân để giải cứu cho Hỷ Nhi. Nhưng việc không thành, Đại Xuân phải bỏ trốn lên núi và gia nhập giải phóng quân Trung Quốc. Trong khi đó thì Hỷ Nhi bị mẹ con nhà họ Hoàng hành hạ, và hơn nữa, bị Hoàng Thế Nhân giày vò. Nàng phải trốn vào rừng sâu, lấy lá cây, quả dại làm thức ăn, nên tóc nàng bạc trắng ra (vì thế vở kịch mới có tên gọi là *Bạch Mao Nữ*). Ngoài ra, đêm đêm nàng còn lẻn vào Miếu Bà thắp hương cúng vái cầu mong được phù hộ. Nhân dân trong vùng thấy sự lạ đó liền đã kháo nhau rằng Bạch Mao tiên cô đã hiện hình. Nói về Vương Đại Xuân, khi trở thành một thành viên của Bát Lộ Quân đã cùng đơn vị trở về giải phóng quê hương. Sau khi nghe câu chuyện Bạch Mao tiên cô, Đại Xuân bèn vác súng đến tận Miếu Tiên để xem sự việc thật ra là thế nào. Thì bất ngờ, Bạch Mao tiên cô lại chính là Hỷ Nhi của chàng. Trong cuộc vận động *giảm tô giảm tức*, đấu tranh với địa chủ cường hào ác bá, Hoàng Thế Nhân và tên tay

sai Mục Nhân Chí bị kết án tử hình. Và Hỷ Nhi đã được sum họp cùng Đại Xuân.

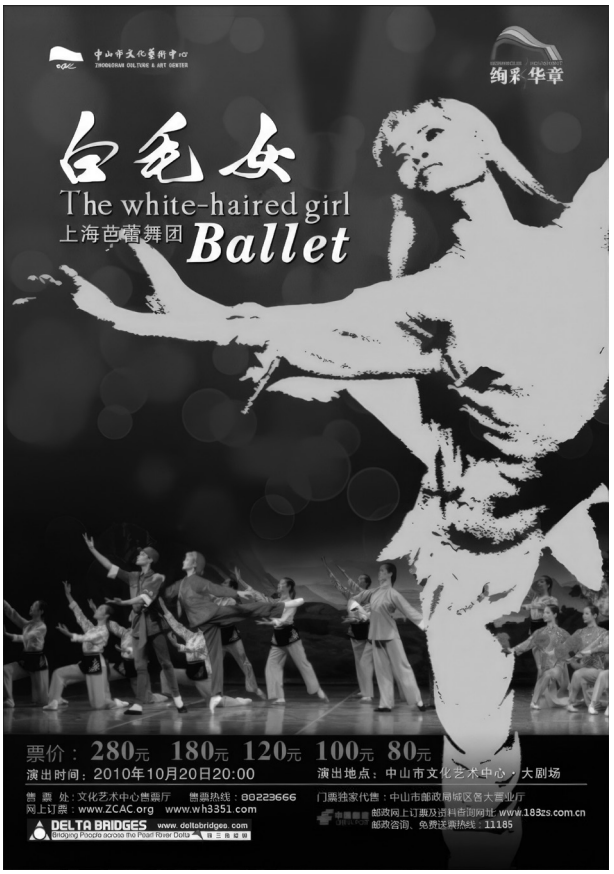
Hình ảnh trong vở Opera *Bạch Mao Nữ*

Vở kịch *Bạch Mao Nữ* cùng với nội dung diễn tả đã cho thấy giá trị phản ánh nhận thức, phê phán và lên án. Nó bao hàm chủ thể: sự đấu tranh cách mạng với những hủ bại, bất công, tàn ác, phi nhân tính của một xã hội cũ nát, cùng đó còn là giá trị đóng góp về nghệ thuật thi pháp.

Trước hết là nghệ thuật xây dựng cốt truyện với hạt nhân là tính *Kỳ*. Nói về cái tính *Kỳ* ấy, ở đây ta thấy, trong vở *Bạch Mao Nữ* nó được thể hiện ở tình tiết Hỷ Nhi biến thành Bạch Mao Nữ và được nhân dân sở tại ngộ nhận là Bạch Mao tiên cô. Và chính cái tính *Kỳ* ấy đã là một sự kiện của mốc hành động xung đột kịch. Nó kéo theo sự biến đầy tính bất ngờ có tác dụng giải tỏa toàn bộ mọi xung đột của kịch đang ở đỉnh điểm cao trào của nó để nhanh chóng đi về đoạn chót: sự biến Vương Đại Xuân vào Miếu Thần và nhận ra Bạch Mao tiên cô chính là Hỷ Nhi của chàng.

Sau yếu tố *Kỳ* của cốt truyện là sự dẫn dắt các cấp độ của mọi xung đột một cách hợp lý theo sự phát triển nội tại của hành động kịch, một mặt, và trong sự phát triển hợp lý ấy có cả cái bất ngờ, mặt khác. Ta hãy thử khảo sát các đường đi nước bước của các sự kiện của vở kịch xem sự thể là như thế nào.

Cuộc sống của cha con Dương Bạch Lao tuy vất vả, nặng nhọc nhưng cũng có phần vui vẻ do cuộc hôn nhân hứa hẹn của Hỷ Nhi và Đại Xuân. Thì một biến cố xảy ra: Hoàng Thế Nhân buộc người cha Dương Bạch Lao đem cô con gái Hỷ Nhi đến làm con ở gán nợ địa tô cho hắn. Tất nhiên là người cha Dương Bạch Lao không thể đem con gái mình vào cái hang hùm ấy. Ông sinh ra đau khổ, uất hận và phải uống thuốc độc tự tử. Thế là sự biến đã xảy ra ngay sau đó là các sự biến đã trình bày ở trên.

Vở ba lê *The White-haired Girl* (Bạch Mao Nữ) ra mắt tại Nhà hát Xu Hui ở Thượng Hải - tháng 10 năm 1965

Yếu tố bất ngờ được sử dụng trong vở *Bạch Mao Nữ* đáng kể nhất là tình tiết Đại Xuân sau khi trở thành binh sỹ Bạch Lộ Quân đã cùng đồng đội trở về giải phóng quê hương và tìm đến

Miếu Cô để tìm hiểu sự thật về Bạch Mao tiên cô thì thật bất ngờ: Bạch Mao tiên cô ấy lại là Hỷ Nhi. Sự bất ngờ này về mặt thi pháp đã đóng vai trò của thủ pháp "mở nút" cho toàn bộ nút thắt ngày càng chặt của hành động xung đột kịch đến chỗ kết thúc, một mặt. Mặt khác, về phương diện hiệu quả của vở kịch thì cái bất ngờ đó đã đem đến cho khán giả sự sảng khoái, nó thanh lọc tâm hồn khán giả khỏi những nỗi lo âu, sợ hãi để tiếp cận sự thực và cao hơn: lạc quan.

Biện pháp đẩy nhân vật đến chỗ tận cùng, đỉnh điểm tức là đẩy mối xung đột kịch có liên quan trực tiếp đến nhân vật ấy đến chỗ căng thẳng nhất, gay gắt nhất mà ta quen gọi là thắt nút, rồi mới dần dần gỡ tháo các "nút" ấy ra cũng được tác giả vở *Bạch Mao Nữ* sử dụng một cách có hiệu quả. Ta hiểu vì sao nhân vật Hỷ Nhi lại phải chịu đựng nhiều đau khổ bất hạnh đến như thế. Và sau những bất hạnh, khổ đau đến cực điểm đó, nàng lại được hưởng may mắn, hạnh phúc. Cái hạnh phúc, may mắn có giá của nó.

Ở Việt Nam, khán giả chưa có dịp được xem vở kinh kịch *Bạch Mao Nữ* nhưng bộ phim nhạc kịch *Bạch Mao Nữ* chuyển thể từ vở kịch cùng tên thì đã được trình chiếu rộng rãi từ thời kỳ kháng chiến chống Pháp. *Bạch Mao Nữ* do đó không có gì xa lạ với khán giả Việt Nam. Tác phẩm này đã có sự thu hút đối với khán giả Việt Nam. Nó cuốn hút mạnh đến nỗi không ít khán giả đã lặn lội cuốc bộ hàng chục cây số để xem phim *Bạch Mao Nữ* do đội chiếu phim lưu động thời bấy giờ trình chiếu miễn phí phục vụ chiến sĩ và đồng bào.

** PGS, Nghiên cứu Nghệ thuật sân khấu*

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Anhikist (1980), *Lý luận kịch ở Phương Tây nửa đầu thế kỷ 19*, Bản tiếng Nga, NXB. Khoa học Moscow.
2. Anhikist (2003), *Lý luận kịch từ Aristôt đến Lessin*. Tất Thắng dịch; NXB. Văn học
3. *Đại bách khoa toàn thư Trung Quốc*, Sân khấu, T.II

Ngày nhận được bài: 17/7/2026; Ngày nhận xét phản biện: 25/7/2026;
Ngày quyết định đăng: 5/8/2026; Ngày đăng: 25/9/2026